

Tsunami Preparedness

Mateuteu Ki He Peaukula

'Oku ke 'ilo'i koe lahi taha 'a e mate 'i he Siteiti 'o Hauai'i mei he ngaahi fakatamaki fakaenatula, kau ai e afaa, koe fakatupunga ia 'e he peaukula? Kuo laka 'i he toko 220 'a e kakai tu'ufonua Hauai'i kuo mole 'enau mo'ui (kau ai e toko 6 'i 'Oahu 'i he 1946) tupunga mei he ngaahi peaukula 'i he ta'u 'e 70 kuo hili. Koe peaukula' koe fakatamaki fakaenatula tamate tangata lahi taha ia 'i Hauai'i.

- 'Oku '**IKAI** ke 'i ai ha fa'ahi ta'u peaukula. Koe peaukula 'oku **ta'u kakato 'i he 'aho kotoa pe** 'a 'ene tu'ulaveangofua ke hoko ki he ngaahi feitu'u ma'ulalo 'o ofi ki tahi.
- Koe lahi taha 'a e fakatupunga 'o e ngaahi peaukula', 'oku fa'a faktupu ia 'e he ngaahi mofuike 'i he ngaahi feitu'u loloto 'o e tahi (moana) pe koe holofa 'a e fonua 'i he kilisi tahi. (*Underwater landslides*). Koe mofuike' 'oku fakatu'upake pe 'ene hoko mai pea 'oku **ikai malava** ia ke 'ilo'i kimu'a pea toki hoko.
- Koe taimi pe koe 'oku fai ai ha fakatokanga peaukula 'e.
- 'Oku fiemau keke 'ilo'i pe 'oku kau 'a e feitu'u 'oku ke nofo pe ngaue ai he ngaahi feitu'u tu'ulaveangofua 'oka hoko mai e peaukula. Koe mape ki he ngaahi feitu'u ke fai kiai e fetukutuku 'oka hoko ha peaukula 'oku 'asi pe ia he tohi telefoni 'i he peesi 'oku ha ai e fakamatala fekau'aki moe mateuteu ki he peaukula.
- Vakai'i 'a e uepisaiti koe www.oahuDEM.org ke mamata ki he ngaahi mape 'oku faka'ilonga'i ai e ngaahi feitu'u 'oku fiema'u ke faka'ata'atā 'i he teu 'o e peaukula.
- Kapau 'oku ke 'i ha feitu'u 'oku tu'ulaveangofua ki he peaukula kuo pau keke mavahe mei ai 'o kapau 'e fekau koe ke fai pehē. Kapau 'oku 'ikai teke 'i he feitu'u ko ia nofo ma'u pe pea tuku e ngaahi hala ke 'ata'ata ki he kau ngāue tokoni mo fakahaofi mo'ui.
- 'Oua teke fakafemo'uekina'i e ngaahi laine telefoni moe ngaahi mopaila 'o kapau 'oku **ikai ko ha telefoni fakavavevave**. 'E lava 'e he femouekina e ngaahi laine telefoni o uesia lahi aupito 'ae kole tokoni 'a e kau fiema'u tokoni fakavavevave.
- Fakafalala ki he televīsone, letiō pea moe ngaahi pōpōaki fakavavevave kuo 'osi tuku atu 'e he Nixie 'i he uepisaiti www.nixie.com ki he ngaahi fakaikiiki fakamuimui taha mei he va'a 'o e Potungāue Tokoni Fakavavevave.
- Kapau 'oku ke nofo ki he feitu'u matātahi pea ke ongo'i 'oku ngalulu e funga 'o e fonua, sio ki he tahi 'oku vave 'ene mamaha pe ko ha'o fanongo ki he 'u'ulu e tahi pea ke hola he vave taha ki ha feitu'u ma'olunga. Koe ngaahi fakatokanga fakaenatula 'eni.
- 'Oua na'a ke foc i matatahi kae oualeva fanongongo fakaofisiale mai kuo kaniseli mai e fakatokanga peaukula.

MANATU'I (REMEMBER) - Kapau 'oku ke nofo matātahi 'oku fakatu'utamaki kiate koe 'a e peaukula

**DEPARTMENT OF EMERGENCY
MANAGEMENT**
City and County of Honolulu
Kirk Caldwell, Mayor
650 South King Street ♦ Honolulu, HI 96813
(808) 723-8960 ♦ Fax (808) 524-3439
www.oahuDEM.org dem@honolulu.gov

Plan and Prepared Now for the Next Disaster

Palani Mo Teuteu He Taimi Ni Ki Ha Toe Fakatamaki

Ako (Learn) - Ako keke 'ilo 'a e ngaahi fakatamaki tene ala uesia koe mo ho'o family.

Palani (Plan) - Fa'u mo faka'aonga'i ha'o palani fakafamili ki he hoko mai ha peaukula. Locate ha feitu'u 'e malava ke fai kiai ha fakatahataha pea fakapapau'i ha tokotaha mei ha toe feitu'u 'e malava ke tokoni mai.

Palani Fakafo'ituitui, Fakafāmili mo Fakaepisinisi ki ha Fakatu'utamaki (Individual, Family and Business Disaster Planning) - Koe palani ki ha fakatu'utamaki koe me'a ia 'oku kau ai e taha kotoa. Sio fakalelei ki he fakamatala ko'eni mo faka'ata'ata'i ha taimi he 'aho ni ke fai ai hano ale'a'i 'a e palani mateuteu moe fāmili, kaungame'a pea moe kaungangāue.

Develop a 7-Day Disaster Supplies Kit

Fakatahataha'i ha ngaahi me'a ke fakaai ho ngaahi fiema'u ki ha 'aho 'e 7

Koe ngaahi me'a 'eni 'oku totonu ke fakakau 'i he ngaahi me'a ke fakaai 'aki ho'o fiema'u ki he 'aho 'e 7:

- **Vai (Water)** - kalani vai 'e taha ki he tokotaha 'i he 'aho 'e taha ki he 'aho 'e fitu ki he'ene inu mo 'ene ngaahi fiema'u kehe
- **Me'akai (Food)** - Me'akai 'e tolonga mo 'ikai toe fiema'u ke haka. Me'akai manakoa fakalotofonua 'o hange koe kapapulu moe kappa sosisi Vienna
- **Me'angaahi Kai (Eating Utensils)** - Peleti, huhu moe chop sticks. 'Oua na'a ngalo ha me'a hae kapa ta'e'uhila ke fakaava 'aki e kapa
- **Letiō (Radio)** - Letiō fakamaka pe koe letiō takai nima 'oku ala ma'u ai e fakamatala 'ea mei he NOAA
- **Maama (Light)** - Maama kasa pe ko ha maama fakamaka
- **Maka fo'ou tu'utalifaki (Spare Batteries)** - Toutou vakai ma'u pe
- **Naunau ki he 'Uluaki tokoni (First-Aid Kit)** - Kumi ha naunau (First-Aid Kit) sai pea ke fakakaukau keke kau ki ha ako 'uluaki tokoni
- **Me'a if i (Whistle)** - Mahu'inga ki he faka'ilonga'aki e fiema'u tokoni. 'Oku ongo mama'o ange ia 'i he le'o 'o e tangata pea 'oku si'i ange ai 'a e ivi 'oku mole, 'i ha'ate kaikaila
- **Me'a malu'i efu 'i he'ete manava (Dust Mask)** - Tokoni ke sivi 'a e 'uli mei he 'ea
- **Me'a ngāue ke tauhi 'aki e ma'a e 'atakai moe sino (Sanitation)** - ki'i tauveli hauhau, milemila veve mo hono me'a ha'iha'i ke tauhi 'aki e mo'ui lelei e sino
- **Me'a ngāue (Tools)** - Ngaahi me'a ngāue hangē koe palaea ke tamate'i 'aki e 'uhila, vai moe ngaahi me'a pehē, moe duct tape
- **Ngaahi mape (Map)** - Mape 'o e feitu'u te nau 'iai
- **Ngaahi fale'i 'ae toketā (Prescription)** - Ngaahi fo'i'akau moe faito'o pea moe ngaahi matasio'ata
- **Me'a pēpē (Baby)** - Hu'akau pēpē moe taipa
- **Ngaahi manu pusiaki (Pets)** - Me'akai moe vai ma'ae fangamanu

Department of Emergency Management

City and County of Honolulu

Kirk Caldwell, Mayor

650 South King Street ♦ Honolulu, HI 96813 (808) 723-8960

♦ Fax (808) 524-3439

www.oahuDEM.org email: dem@honolulu.gov